

نقش فناوری اطلاعات در برقراری عدالت اجتماعی

ثنا میرشاهی

سارا رجب زاده

دانشگاه آزاد مشهد

دانشگاه آزاد مشهد

sana.mirshahi@gmail.com

sara.rajabzadeh@gmail.com

چکیده- عدالت اجتماعی واژه ایست که تمام ملل جهان سعی در تحقق معنای واقعی آن دارند. ما در این مقاله ، به مفهوم عدالت اجتماعی و شکاف دیجیتالی می پردازیم. پس از بیان برخی ایده آل ها و چالشهای جامعه ی دیجیتالی به برخی اقدام های جهانی و داخلی در این زمینه اشاره خواهیم داشت . و در آخر چند راهکار را بیان خواهیم کرد.

کلید واژه ها : عدالت اجتماعی ، شکاف دیجیتالی ، فناوری اطلاعات

1- مقدمه

دیگر مانع قابل ملاحظه ای محسوب نمی شود.

بخش عظیمی از مردم در سراسر جهان از امکان

دسترسی مستقیم به رویداد های مهم جهان

برخوردارند. مهمترین تغییراتی که این فناوری

بوجود آورده بوسیله مارشال مک لوهان در یک

عبارت خلاصه شده است و آن تبدیل جهان به

یک دهکده جهانی است.

انسان هرگز تا به این حد با معضل در یافت

اطلاعات زیاد موا ج ه نبوده است، پدیده ای که

به مدد توسعه سریع سیستم ها و رسانه های

الکترونیکی ممکن شده است . مسافت های

طولانی که مهمترین عامل بازدارنده در کسب

اطلاعات از سایر نقاط جهانی محسوب می شد

ملی است که در ادامه به توضیحات بیش تری خواهیم

پرداخت.

2- عدالت اجتماعی چیست؟

1-2- تعریف

تساوی اجتماعی حالتی است که همه افراد یک جامعه حقوق

معین همسانی دارند . حق انتخاب ، امنیت و آزادی بیان حداقل

این حقوق است . علاوه بر اینها می توان حق آموزش و سلامت را

نیز نام برد. به عبارتی جنس ، سن ، گرایش جنسی ، اصل و نسب

، صنف ، در آمد ، اموال ، زبان ، مذهب ، اعتقادات یا معلولیت

نباید بر این فرصتها اثر بگذارد. البته لازم نیست همه برابری در

آمد داشته باشند بلکه با توجه به توانایی اقتصاد بازار آزاد دو نفر با توانایی یکسان از فرصت برابر برخوردار خواهند بود. نتایج یک تحقیق نشان می دهد هر چند فناوری اطلاعات در مراحل اولیه توسعه قادر به ارتقای موقعیت زنان و توانمندی زنان نبوده ولی در مراحل بعدی توانسته است این شاخصها را بهبود بخشد.

2-2- تقسیم (شکاف) دیجیتالی چیست؟

عبارت تقسیم (شکاف) دیجیتالی اصطلاحی است که به بی عدالتی های مرتبط با نابرابری در دسترسی به اطلاعات و فناوری ارتباطات مربوط می شود. فناوری اطلاعات و عدالت اجتماعی ارائه چارچوبی مفهومی برای درک و مقابله با تقسیم (شکاف) های دیجیتالی است. برای رفع این شکاف دولتها تلاش کردند که معلمان را در زمینه حرفه شان کارآمدتر نموده و به دانش آموزان نیز به دلیل نیاز آتی در مرحله کاری به این دانش، توجه خاصی داشته باشند.

3- ایده آل ها و چالش های جامعه ی دیجیتالی

3-1- آنچه در شهر مجازی ایده آل مطرح است

در نوع جدید زندگی نشانه ای از نژادهای مختلف نیست و همچنین مشکلاتی مثل کمبود یا نبود ابزار و اطلاعات وجود ندارد. در اینجا به کارگیری امکانات فراوان تکنولوژیکی (سخت افزار و بیشتر نرم افزار) آزادی شهروندان را در استفاده از سرمایه و ابزار در هرجا و هرزمان گسترش می دهد. آنچه در شهر مجازی ایده آل مطرح است دسترسی یکسان شهروندان دنیای مجازی به امکانات و سرویسهای مختلف است. این فضا، با گرد هم آوردن تمام ظرفیتهای فیزیکی و اطلاعاتی شهر، نقش مهمی ایفا می

کند و فرصتی برای کاهش اتلاف توان انسان و افزایش ذخیره انرژی فراهم می کند که در نتیجه آن با برقراری ارتباط وسیعتر، سریعتر، متراکمتر و محکمتر میان مشتریان و بخش عمومی تعداد ساعات کار به حداقل می رسد.

همچنین در مقایسه با جهان واقعی، تمرکز و پراکندگی منابع و خدمات در فضای سایبر، انحصاری بودن آنها را از بین می برد و در اینجا حق استفاده به افراد بیشتری داده می شود. اطلاع رسانی، بیشتر و دقیقتر و انطباق منطقی در شهر همراه با توزیعی عادلانه، توازن مترادف با عدل را تضمین می کند. بنابراین فن آوری نقش قابل توجهی در تولیدات اقتصادی، عدالت اجتماعی و خدمات عمومی دارد.

3-2- چالش های فناوری اطلاعات در

عدالت اجتماعی

ریسکهایی از طرف تروریستها، جرایم سازمان یافته و هکرها خدمات اطلاعاتی را تهدید می کند و این نقطه آسیب پذیری دولتها می باشد. گزارشات رسیده مبنی بر زیان بخشی مالیاتی ناشی از تقلب، از این نوع است. به عبارتی فناوری اطلاعات نه تنها اثر قابل ملاحظه ای بر مدیریت فساد ندارد بلکه در برخی موارد خود فرصتهای جدیدی را برای فساد ایجاد می کند. از طرفی دولتها از طریق تلفن، اینترنت و موبایل و در نهایت تحقق دولت الکترونیک مزایای قابل توجهی را فراهم نموده اند، هر چند ممکن است برخی از شهروندان از این خدمات محروم شده باشند. این افراد آسیب پذیر سواد پایین از نظر دانش عمومی و دانش رایانه، محدودیت مهارتهای ارتباطی دارند که همراه با تنفر آنها

نسبت به فناوری می باشد و دستیابی به فناوری ندارند .
وضع قوانین در زمینه فناوری اطلاعات به طور خودکار منجر
به حمایت و کمک این افراد خواهد شد.

فناوری اطلاعات و ارتباطات می تواند از طریق توسعه
گستره دسترسی ، انعطاف پذیر کردن یادگیری (محیطی و
فردی) و ارایه باز خورد به آنان بر عدالت آموزشی در این
زمینه موثر باشد .مسائل عمده اجتماعی را که تعلیم و تر
بیت با آن مواجه است نمی توان بدون در نظر گرفتن
اطلاعات جدید و تکنولوژی ارتباطات مورد بحث قرار داد .
مشکل اصلی در این زمینه چگونگی دسترسی به دانش
است. اختراعات تاثیر گذار در حال حاضر فقط جنبه
تکنولوژیکی ندارند بلکه ویژگی منحصر به فرد آنان اقتصادی
و اجتماعی بودن آنان است .اکثر این تکنولوژیها به قدری
کوچک و ارزان شده اند که به بیشتر خانه ها راه یافته اند.
یکی از خصیصه های این تکنولوژی ها پیچیدگی روز افزون
آنها و گسترش امکاناتی است که فراهم می کنند.

آنچه در گذر زمان تغییر یافته است ، نه تنها وسعت تک
نولوژیهای مورد استفاده و پیچیدگی آنهاست بلکه در جذب
مخاطبان بیشتر از کودکان تا بزرگسالان است. پس باید همه
استعدادهای بالقوه تکنولوژی اطلاعات را در خدمت آموزش
و پرورش قرار داد . واینها خود گامهای بلندی هستند که
فناوری به منظور ایجاد شرایط همسان برای همه و به نوعی
تحقق عدالت اجتماعی بر داشته است.

البته نکته دیگری که در اینجا باید به آن توجه داشت حفظ
حقوق مالکین فناوری اطلاعات است . به عبارت دیگر باید
قوانین جامعی برای جلوگیری از گسترش غیر اصولی این
فناوریها بدون کسب اجازه از صاحبان اص لی آنها وجود

داشته باشد . یعنی در دیگر سوی طیف این عدالت اجتماعی
توجه به حرمت مالکیت آنان است.

بر این اساس تقسیم بندی دیگری در سطح دنیا به لحاظ
اطلاعاتی در حال شکل گیری است که مرزهای جغرافیای
پیشین را کمرنگ کرده است . ما زندگی در دنیایی را تجربه
می کنیم که از نظر اطلاعاتی با شتاب در حال پیشرفت
است و به عبارتی با یک انقلاب در فناوری اطلاعات مواجه
هستیم.

ناگفته پیداست که یکی از ثمرات عدالت اجتماعی ، عدالت
اقتصادی است. که در فصل بعد به اقداماتی از این قبیل
اشاره شده است.

4- نمونه هایی از اقدامات جهانی

4-1- گرامین بانک

گرامین بانک در دهه ی 80 در بنگلادش توسط دکتر
محمد یونس بوجود آمد و با استفاده از فناوری اطلاعات
اقتصاد این کشور را تا حد زیادی تحت تاثیر خود قرار داد
محمد یونس معتقد است: «فقرا اکنون به این دلیل فقیر
هستند که در گذشته موسسات مالی به آن ها کمک
نکردند.» به این شکل ایده اعطای اعتبارهای کوچک
متولد شد.

این ایده بسیار ساده و از لحاظ تاثیر و فایده کاملاً انقلابی
است. بانک گرامین (در زبان بنگلادشی گرامین به معنای
روستایی است) که طی 22 سال گذشته یونس آن را اداره
کرده است، اکنون بزرگ ترین بانک روستایی بنگلادش
است.

محمد یونس برای خدماتش موفق به دریافت جایزه ی صلح نوبل شد. او همچنین شرکت هایی را در کنار بانک گرامین تاسیس کرده که از آن میان می توان به شرکت گرامین فون و گرامین تله کام اشاره کرده که توانستند فناوری تلفن همراه را به روستاهای بنگلادش بیاورند .

شرکت گرامین تکنو لوژی تلفن همراه را برای بهره برداری در امور بازار از سوی فقیرترین افراد بکار گرفته است . شرکت مخابراتی گرامین نه تنها پتانسیل سرویسهای تلفن روستایی را برای ایجاد سرویس تجاری برای جوامع روستا بی در بنگلادش درک نموده است بلکه به زنانی که غالباً محروم ترین اقشار در جوامع روستایی بنگلادش هستند تلفن همراه برای سرویس دهی به سایر روستائیان داده شده است البته آنها اغلب به بانک گرامین مقروض می شوند. با مجهز شدن به یک تلفن همراه و لیستی از شماره تلفن های مفید، این زنان می توانند از طریق درآمدهای حاصله زندگی و معاش خوبی داشته باشند .

4-2- بنیاد MSSRF

MSSRF بنیاد تجربیاتی در زمینه کاربرد ICTs به عنوان تسهیل کننده توسعه در جوامع روستاهای فقیر ایا لت تامیل نادوی هند دارد . روستاهای الکترونیکی این بنیاد ، رهیافتی نوین برای توانمندی سازی افراد از طریق افزایش دسترسی به اطلاعات ارائه نمود . پایانه های کامپیوتر (بیش از تلفن همراه) به همراه بانک و مجموعه های اطلاعاتی مفید در زمینه سرویس دهی به روستائیان مجهز می باشند . از ده روستا خواسته شد تا ساختمانی برای دسترسی عمومی به کامپیوتر در اختیار گ داشته و نیز تعدادی

داوطلب برای اداره مراکز روستایی مزبور انتخاب شدند. در هر مورد از زنان خواسته شد تا نحوه کار را از مراکز مزبور فراگرفته و به دیگر زنان آموزش دهند . از طریق یک هاپ مرکزی که در نزدیک ترین شهر (Vilanur) قرار دارد ، اطلاعات و نشریات روزانه به این مراکز انتقال داده می شود . این هاپ به وسیله کارشناسان IT مدیریت شده و مسئول پاسخگویی به نیازهایی اطلاعاتی و آموزشی روستائیان مزبور نیز می باشد . بولتن اخبارهای روزانه از طریق ایمل برای روستائیان مزبور ارسال می شد که در آنها خلاصه ای از اخبار مهم از روزنامه های محلی گزارش های قیمت ها (که بطور روزانه از بازار محلی جمع آوری می شود) و وضعیت آب و هوا آمده است.

روستائیان اغلب کاربردی بیش از مقاصد اولیه را برای اطلاعات کشف می کنند بعنوان مثال ، قیمت های محصولات کشاورزی جمع آوری شده و به روستا ها ارسال می شود با این فرض که کشاورزان با اطلاع از آنها معامله بهتری با واسطه هایی که در فصل برداشت به روستا می آیند خواهند داشت.

4-3- شرکت Worldspace

شرکت Worldspace یک سرویس رادیویی دیجیتالی ماهواره ای ایجاد کرده است که قادر است بیش از 4 میلیارد نفر از مردم در آسیا ، آفریقا ، خاورمیانه و اروپا را تحت پوشش قرار دهد . این سرویس شامل تعدادی کانال های انحصاری Worldspace برای مخاطبین محلی و منطقه ای است این سرویس ها برای نواحی روستایی امکان انتخاب کانالهای بسیاری بیشتر نسبت به وضعیت موجود ایجاد می

نمایند و نیز انواع رسیورهای مختلف نیز در این زمینه عرضه شده است. این شرکت همچنین برخی سرویسهای دیگر در راستای اهداف توسعه در نواحی تحت پوشش خود ارائه می نماید. یک برنامه آموزشی از راه دور، برنامه های آموزشی پخش خواهد کرده و نیز کیوسک های سیار ارتباطات تلفنی در سراسر آفریقا بطور سیار قرار می گیرد و انواع سرویسهای مرتبط با تکنولوژی های اطلاعاتی و ارتباطی مانند رادیو Worldspace تلفن، اینترنت، تلفن ماهواره ای، جستجو در وب و پخش محلی برنامه های رادیویی را ارائه می نماید. آموزش از راه دور نیز می توانند از این امکانات برای دریافت مواد آموزش و اسلایدها برای نمایش در کلاسها استفاده نمایند. استفاده از پتانسیل این تکنولوژی های برای کاربردی آموزشی در مقایسه وسیع و در نواحی دور افتاده سراسر جهان چیزی است از Worldspace به طور جدی دنبال می نماید.

5- اقدامات ایران در تحقق برابری فرصت ها

5-1 چشم انداز 1404

در سال 1386 در یک کنفرانس علمی برای اولین بار این چشم انداز مطرح شد و پس از آن مورد توجه دولت قرار گرفت تا حدی که این چشم انداز 20 ساله جزء اهداف بلند مدت دولت و در دستور کار آن جای گرفت. این چشم انداز به موارد زیر اشاره دارد:

خدمات الکترونیک (E-Services)

بانکداری الکترونیکی (E-Banking)

تجارت الکترونیک (E-Commerce)

سلامت الکترونیک (E-Health)

آموزش الکترونیک (E-Learning)

ICT واصل 44 قانون اساسی

ICT و توسعه صنایع

5-2 طرح جهانی E-KIDS

برای تحقق اهداف ذکر شده باید ابتدا زیرساخت ها مهیا شوند. طرحی که در جهان برای آماده سازی این زیرساخت ها مطرح است E-KIDS یا همان کودک الکترونیک است. منظور از آن آموزش های لازم در حوزه فناوری به کودکان برای آماده سازی آنها در مواجه با فناوری آینده است. در این راستا کشور ما نیز اولین قدم را با راه اندازی اولین مدرسه الکترونیکی برداشته است.

5-3 اولین مدرسه الکترونیکی ایران

دبستان پسرانه ی غیر دولتی " پیشگازان کامپیوتر ایران " فعالیت رسمی خود را در 20 خرداد 1386 با رسالت کاهش سن فراگیران IT و تلاش در توسعه ی ICT در امر آموزش، آغاز کرد. ایده ی تاسیس این مدرسه مبتنی بر الگوی مدارس زنجیره ای GEMS انگلستان است. و دارای همان جدیدترین شیوه ها بالاخص آموزش زبان انگلیسی به دیگر ملت ها و به کارگیری فناوری جدید می باشد. کارت های RFID برای ورود و خروج دانش آموزان و گیت های ورود و خروج دانش آموزان نمونه های کوچکی از بکار گیری فناوری در این مدرسه

است. این مرکز در سال 1387 عنوان برترین مرکز آموزش کشور را دریافت کرد .

6- راهکارها

در این جا به بیان چند راهکار در امر توسعه ی عدالت اجتماعی به کمک IT می پردازیم .

- کار، مهمترین عامل پیشرفت و توسعه است
- ارتباط مستقیم با مردم و اطلاع داشتن از مشکلات آنها
- کم کردن فاصله و شکاف طبقاتی از سوی دولت
- علاقمند و امیدوار ساختن مردم به حال و آینده بیش از تاکید برگزیده
- آماده ساختن آنها برای قبول اندیشه های نو و آزمایش روش های جدید بدون توجه به غربی یا شرقی و اجنبی بودن آنها
- مهم تر از همه گسترش عدالت اجتماعی و اقتصادی برای اقشار مختلف جامعه

- عموم مردم باید برای کار و فعالیت ارزش قائل شوند
- باب فرهنگ سازی رسانه های گروهی، خصوصا رسانه ملی

7- نتیجه گیری

در دنیای امروز صحبت از دهکده جهانی است و تمام کشور ها چه غنی ، چه فقیر به سمت جهانی شدن پیش می روند . ایران نیز از این امر مستثنی نیست ! بنابراین هنگامی که سخن از عدالت اجتماعی و برابری فرصت ها است مقصود همین اجتماع جهانی است و نقش فناوری اطلاعات در این این عدالت جهانی کاملا مشهود است .

8- منابع

1. www.irandoc.ac.ir/http://ictpress.ir/
2. <http://www.ictpress.ir>
3. <http://www.pcischools.com>
4. مشبکی ، اصغر . تمیموری نژاد، کاوه . (1378) رویکرد راهبردی و عملیاتی به مدیریت تحول سازمان، مدیریت نوآوری و طراحی، ناشر: هیئت تهران
5. شهریاری، زهرا - جولابادی، زهرا . فن آوری های اطلاعات 1383
6. جیبی فرد پور، الهام _ پاکدامن ، مونا . اهمیت فناوری در توسعه علم 1383